

MUHTEŞEM PİYONLAR

TERFİ ETMEYE KOŞAR ADIM!

Mavikale'nin bu sayısında, son derece olumsuz koşullarda yaşayan bir grup çocuğun satranç ile değişen hayatlarını anlatan bir filmi tanıtaçağım: Muhteşem Piyonlar

FİLMİN KÜNYESİ

Türkçe adı	Muhteşem Piyonlar
Orijinal adı	The Mighty Pawns
İngilizce adı	The Mighty Pawns
Yönetmen	Eric Laneuville
Yapım yılı	1987
Yapımcı ülke	ABD
Orijinal dil	İngilizce
Süresi	57 dakika
Eserin yazarı	Stewart Bird
Oyuncular	Terence Knox, Paul Winfield, Rosalind Cash, Alfonso Ribeiro, Desreta Jackson, Shawn Harrison, Jermaine Rodney, Teddy Wilson, Theo Forsett
IMDB Puanı	6.5

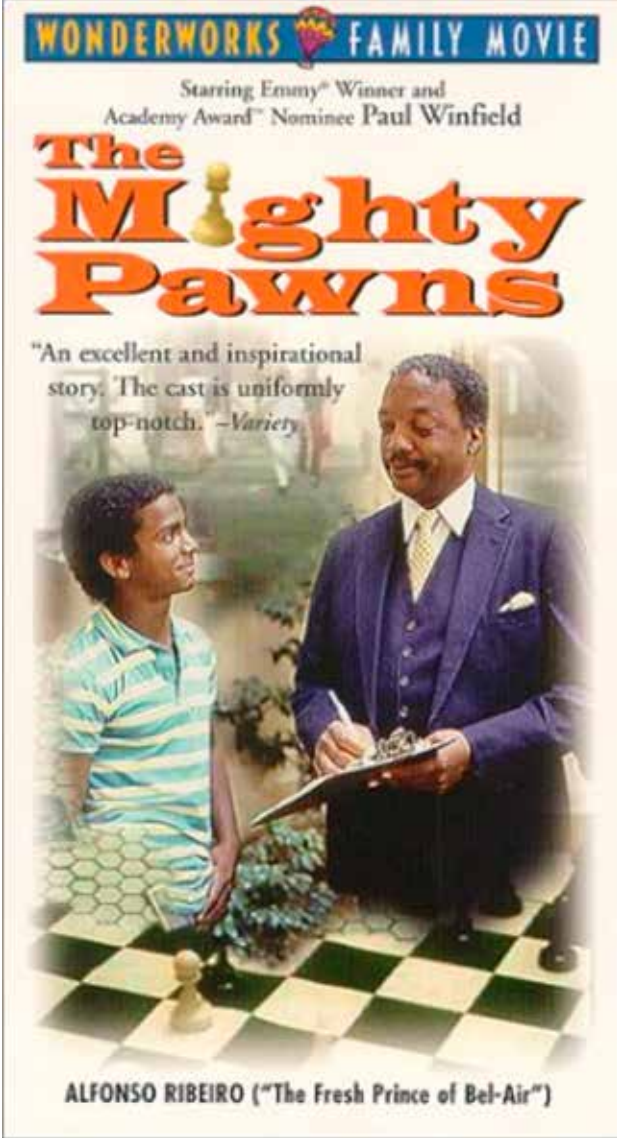
Prof. Dr. Ergin Çiftçi

Sporcu

erginciftci@gmail.com

Perde, Amerika Birleşik Devletleri'nde büyük bir kentin kenar mahallelerinden birinde açılır. Central Junior High School öğrencileri eğitime başlamak üzeredir. Büyük çoğunluğu siyahlardan oluşan çocuklar, onların kendilerine özgü vücut dili, taşınabilir kasetçalarından yayılan müzik ve onunla uyumlu dans... Bu liseli yoksul çocuklar her şeye rağmen sanki mutludur. O kalabalığın içinde yavaş yavaş kahramanlarımızı tanımaya başlarız. İlk bakışta diğerlerinden yaşça daha büyük oldukları izlenimi veren Frank ve Miles, kendilerinden daha küçük çocukları uçkâğıda getirerek paralarını

alırken, okul müdürü tarafından yakalanıverirler. Müdür Ned Wright, onlara daha okulun ilk gününde dahi kendisini hayal kırıklığına uğrattığından yakınıp nasihat verirken okul içinde karşısına çıkan genç bir beyaz erkeği fark eder. Ona kim olduğunu sorunca onun okula yeni başlayan bir öğretmen olduğunu anlar. Gerçekten de bu beyaz öğretmen bölgenin özelliklerine hiç de uymuyor gibi görünmektedir.

Muhteşem Piyonlar filminin afişi.

Müdür Wright, öğretmeni hemen D sınıfında görevlendirir. Bu sınıf özellikle sorunlu öğrencilerin bir araya toplandığı, öğretmen gözetiminde serbest çalışmalarını yaptıkları bir yerdir. D sınıfı, okula gelen çömez öğretmenlerin ilk görev yeri olarak atandığı sevimsiz bir yer gibi görünmektedir. Öğretmen Steve Grenowski, Müdür Wright'ın son derece disiplinli bir adam

olduğunu hemen anlar. Müdür bu okul için çok emek vermiş, kurduğu sistem çok başarılı olmuş, geçmişte okula başlayan 5 kişiden yalnızca birisi mezun olabilirken şimdi bu oran öğrencilerin yarısına kadar yükselmiştir.

Bay Grenowski, sınıfa girer girmez son derece disiplinsiz bir öğrenci grubuyla karşılaşır. Kendisine adıyla hitap edebileceklerini söyleyerek güven vermeye çalışır. İlk tanıştığı öğrenciler olan Tiny ve Lydell, D sınıfını son derece sıkıcı bulduklarını söylerler, hiçbiri burada olmaktan hoşnut değildir. Ama bu halleri bile aldattıcıdır, yeni öğretmenleri hazırladıkları tuzağa düşünce gülmeyi çok sevdiğini saklamazlar. Gerçekten de Bay Grenowski'in işi çok zor gibi görünmektedir.

D sınıfının kahramanlarından Frank annesi ile yaşamaktadır. Oğlunu babasız büyütmek zorunda kalan anne onun geleceği konusunda son derece endişelidir. Biricik oğlunun başına bir şey gelmemesi, çevredeki tekinsiz ortamdan etkilenmemesi için onu sürekli kontrol altında tutmaya çalışır.

Bay Grenowski, D sınıfındaki ikinci dersinde sınıftan patlayan öğrencilerin gözü önünde çok farklı bir şey yapar: Kutusundan bir satranç tahtası çıkarır, taşları özenle dizer, tam hamle için her şey hazır hale gelmişken zil çalar ve öğrenciler teneffüse çıkar. Satranç takımı öğrencilerden yalnızca birinin dikkatini çeker, o da çok kısa sürer. Çaresiz, kendi kendine, oynanmış bir maçı analiz etmeye başlar.

Hemen ardından, Bay Grenowski'in daha büyük planları olduğu anlaşılır. Okulda bir satranç kursu düzenleneceğini bildiren duyuruyu asar. İlk satranç dersine gelen yalnızca Lucy adında meraklı bir kız öğrenci olur. D sınıfı artık daha farklı görünmektedir: Masalara satranç takımları dizilmiş, sanki taşlar kendilerine hamle yaptırarak çocukları sabırsızca beklemektedir. Bay Grenowski, Lucy ile oynarken öğrenciler dışarıda vakit öldürür, hatta yakındaki bir parkta iki kişinin satranç oynadığı bile görülür.

Yeni duyuru satranç kursu için hala 3 kişilik kontenjan olduğunu yazsa da katılan olmaz. Bu arada Frank ve Miles yine üçkâğıda devam edince Bay Grenowski'ye yakalanırlar. Ama durumun korkutucu olmadığını anlaşılır. Bay Grenowski, onları okul müdürüne götürmek yerine üçkâğıda katılmayı teklif eder. Elbette parasına oynaya-

caklardır ama bir şartı vardır. Kendisi kazanırsa satranç kursuna geleceklerdir. Özellikle Miles bu iddiadan memnundur, öğretmenine hiç şans vermez, kâğıtları değiştiren Frank çok mahirdir. Ancak hiç beklenmedik bir şey olur: Kâğıtları dikkatle takip eden Bay Grenowski doğru kartı bularak oyunu kazanır. Satranç kursu iki öğrenci daha kazanmıştır!

Muhteşem Piyonlar, Tiny, Lydell Lucy ve Frank takım formalarıyla.

Ertesi gün Frank ve Miles satranç dersinde süklüm püklüm gelirler. Bay Grenowski böylece okulun satranç takımını oluşturduğunu düşünmektedir. Tek sorun büyük çoğunluğu gönülsüz biçimde orada bulunan bu çocuklara satranç oynamayı öğretmektir elbette. Bay Grenowski, satrancın konsantrasyon gerektiren bir strateji oyunu olduğunu söyleyerek başlar. Frank ise oyunun nasıl kazanıldığını sorar. Bu işte, onların takıma gerçekten katıldığı an olur. Bay Grenowski heyecanla karşı tarafın şahının teslim alınması ile kazanıldığını söyler. Bunu nasıl yapacaklarını göstermek için de onlara taşların tahta üstündeki hareketlerini göstermeye başlar. Küçük çocuk fili kastederek 'papa'nın nasıl gittiğini sorar. Bay Grenowski, onun bir başka dini figür olan kardinal olarak adlandırıldığını söyler. Taşların hareketinin öğrenilmesinden sonra oyuncular kendi aralarında ilk maça başlarlar. Frank ile Miles eşleşmiştir elbette, Frank oyundan etkilenmiş gibi görünürken Miles hala burada ne işi olduğunu

sorgulamakta, bir an önce buradan kurtulmaya çalışmaktadır. Frank, satranç dersinden ayrılan son öğrenci olur. Eve geldiğinde de onu satranç tahtasıyla çalışırken görürüz.

Okulda bir satranç takımı kurulduğundan haberdar olmayan Müdür Wright, durumu öğrenir öğrenmez Bay Grenowski'yi odasına çağırır. Okulun amacının eğitim olduğunu, oyunlara yer olmadığını söyler, okulda başarılı olan sisteminin bir 'oyun' ile bozulmasından endişe etmektedir. Bay Grenowski ona satrancın da faydalı olduğunu anlatmaya çalışır, okulda işe yarayacağını göstermek için biraz zaman ister. Müdür Wright, hala şüphelidir ama bir şans vermeyi kabul eder.

Zaman ilerledikçe, çocuklar satranç oynadıkça oyuna ısınırlar. Bir gün Bay Grenowski bir özel okul ile maç yapmaları için planlama yaptığını söyler. Öğrenciler gerçekten çok heyecanlanır. Karşılaşma günü Bay Grenowski'nin arabasına dolup yola çıkarlar. Evler, sokaklar, arabalar, insanlar... Her şey değişmiştir, kentin daha zengin bölgelerine geldikleri anlaşılmaktadır. Tamamı iyi giyimli, beyaz çocuklardan oluşan ev sahibi takımın oyuncularıyla karşılıklı oturmuşlardır işte. "Benim reytingim 1250, seninki ne kadar?" sorusuyla karşılaşan Frank gerçekten heyecanlıdır. Maçlar başlar ve kahramanlarımız birer birer mat olur. Miles da oynadığı maçı kaybedenlerden biridir; karşısındaki rakibi son derece centilmen şekilde elini uzatıp ona nerede yanlış yaptığını anlatmaya çalışırken son derece öfkelenir ve ona bir yumruk atar!

Frank oyununu giderek ilerletirken Miles için bunu söylemek mümkün değildir; bir gün yine öfkelenerek sınıfı terk eder. Aslında en iyi dostu Frank'i de ayartmaya çalışır. Bu boş oyunu oynamak yerine para kazanabilecekleri bir şeyler yapmalıdırlar.

Zamanla takım başarı göstermeye başlar. Artık yerel gazete haberlerinde 'Muhteşem Piyonlar' olarak adları duyulmaya başlamıştır. Nihayet bölgesel bir turnuvada ilk kupalarını kazanmayı da başarırlar. Okula dönüşleri gerçekten muhteşem olur. Heyecanlı, büyük bir kalabalık onları tezahürat yaparak karşılar. Onların içinde elbette Müdür Wright da vardır ve bu sonuçtan son derece memnun gibi görünmektedir. Bölge turnuvasının kazanılmasını haber yapmak isteyen televizyon kamerası bile oradadır. Müdür Wright

ve satranç öğretmeni el sıkışırken poz verirler.

Bir gün Frank, satranç öğretmenini yenmeyi başarır. Bu Bay Grenowski'yi duygulandıran gerçek bir dönüm noktasıdır. Diğer taraftan, Miles satrançta bir gelecek ümidi göstermeye başlayan Frank'in peşini bırakmaz. Kendisinin de parlak bir fikri var gibidir. Satrançtan para kazanmak! Arkadaşını para için satranç oynanan parka götürür. Fikri işe yaramış gibi görünmektedir. Frank'in sürekli galip geldiği maçlar nedeniyle epey para kazanırlar. Elbette bu arada Frank satranç derslerine gelmemiş, onun parkta para için satranç oynadığı da okul müdürü tarafından öğrenilmiştir. Bu bilgiyi Bay Grenowski'ye ileten müdür bu konuda yardım edebileceğini söyler.

Bay Grenowski (sağda, Terence Knox), yetiştirdiği öğrencisi Frank'in kendisine karşı aldığı ilk galibiyet karşısında duygulanıyor.

Bir gün, Frank beklendiği gibi kazanmaya devam ederken oyunu seyreden yine siyah renkli ihtiyar bir adam ona para karşılığı oyun teklif eder. Teklif geri çevirecek durumda olmayan kafadarlar bahis sonrası başlayan maçı yine kazanmıştır. Gençler kendinden çok emindir. Oyunu kaybeden yaşlı adamdan beklenmedik bir rövanş teklifi gelir: Çok daha fazla para karşılığı. Miles çok heyecanlanmıştır, ancak bahis için ellerinde yeterince para yoktur, yaşlı adam ise ısrarla önce parayı görmek istemektedir. Yaşlı adamı yeneceğinden emin olan Frank, arkadaşı Miles'in cesaretlendirmesiyle eve kadar gider, annesinin biriktirdiği parayı izinsiz olarak alır ve parka geri döner. İkinci oyun başlar, bahsi arttıran yaşlı adamın kendisine boşuna güvenmediği anlaşılır; oyunu kolayca kazanır. Frank çok şaşkındır, nasıl olup da oyunu kaybettiğini anlayamamıştır. Yaşlı adam, ona iyi olduğunu ancak yeterince iyi olmadığını, yeterince sabırlı olmadığını söyler. Bu kayıp Frank için büyük bir yıkım olur. Anne-

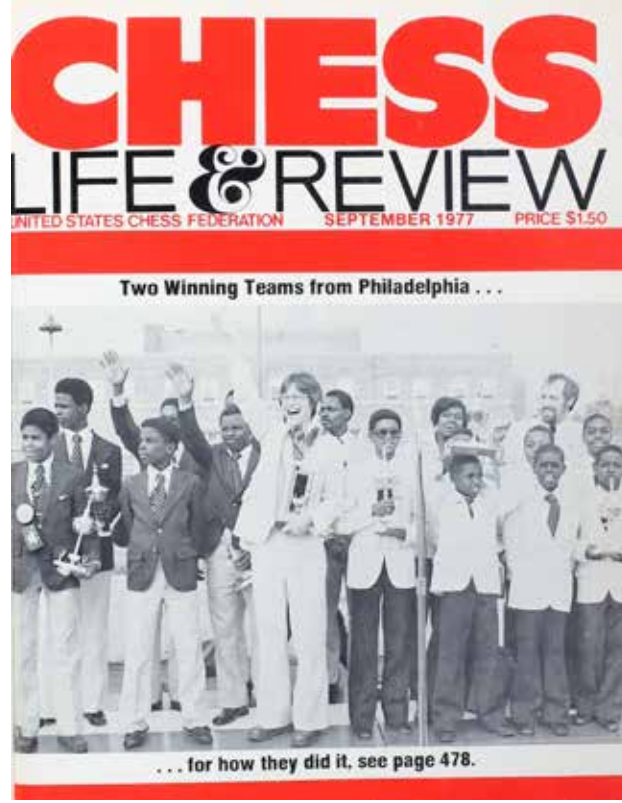
si bir terzidir ve oğlunu da diktiği elbiseler için manken gibi kullanmaktadır. Frank, annesinin o parayı ne kadar zor koşullarda kazanıp biriktirdiğini aslında çok iyi bilmektedir.

Ertesi gün Frank süklüm püklüm şekilde derse gelir. Bu sırada Muhteşem Piyonlar, yakında başlayacak olan ulusal turnuvaya hazırlanmaktadır. Bay Grenowski, kendilerine turnuvada destek olması için güçlü bir satranç ustasının derslere geleceğini söyler. Bu ustanın Müdür Wright'in yakın arkadaşı olduğu anlaşılır. Usta sınıfa girince en çok şaşırın Frank olur: Oscar adındaki bu yaşlı adam onu parkta yenen ve tüm parasını alan kişidir. Bay Grenowski, Oscar'ın iade ettiği parayı Frank'e verir. Yaptıklarından son derece pişman olan Frank aslında amacının çalmak olmadığını, kazanacağından emin olduğu için ödünç aldığını söyler.

Oscar, bu arada sınıfın geri kalanına ders vermeye başlamıştır bile. Onlara ulusal turnuvayı kazanmak için hazır olup olmadıklarını sorar. Muhteşem Piyonlar gerçekten çok isteklidir. Oscar onlara satranç saatini tanıtır, zamanı nasıl kullanacaklarını anlatır. Birlikte eğlenceli maçlar yaparlarken satranç oynamayı ne kadar çok sevdikleri gözlerinden okunmaktadır.

Frank, eve döndüğünde, annesini endişeli biçimde kendisini beklerken bulur. O bir şey söylemeden önce kendisi parayı aldığını itiraf eder. Hayal kırıklığı içindeki anne, ona bu kabul edilemez davranışı yaptıranın satranç olduğunu düşünür. Bundan sonra ona satranç oynama izni veremeyecektir. Muhteşem Piyonlar ulusal turnuva için yola çıkarken Frank onları uzaktan izlemekle yetinir. Bu arada Miles fırsattan istifade ederek yine onun aklını çelmeye çalışmaktadır. Ancak Frank dersini almıştır, bir yanlış daha yapma tuzağına düşmeyecektir. Annesi, Frank'in bu teklifi hiç tereddüt etmeden elinin tersiyle ittiğini görünce artık ona sonuna kadar güvenebileceğini anlamıştır. Ulusal turnuvaya göndermediği için ondan özür diler, Frank ise özür dileycek bir durum olmadığını, bunun kendi hatasının sonucu olduğunu söyler.

Bu arada Muhteşem Piyonlar ulusal turnuva için hazırlanan salona varmıştır bile. Bu devasa salon gerçekten heyecan vericidir: Masalar, masalar ve masaların üstünde takımlar... Ancak Frank'in olmaması canlarını sıkmaktadır. Bay Grenowski,

Filme konu olan lise satranç takımının başarısını haber yapan satranç dergisinin kapağı.

onun yokluğunda takım olarak belki başarılı olmayacaklarını ama bunun çok da önemli olmadığını, bireysel olarak da başarı kazanabileceklerini söyler: “Buradasınız çünkü burada olmayı hak ettiniz!”

Muhteşem Piyonlar ilk tura çıkmaya hazırlanırken, Frank’in annesi okul müdürüne ulaşır ve oğlunun ulusal turnuvaya katılmasını ister. Müdür Wright bunun için çok geç olduğunu, turnuvanın çoktan başladığını söylese de anne ısrar eder. Turnuva gerçekten başlamıştır, daha ilk bakışta favori olduğunu ilan eden, beyaz çocuklardan oluşan bir takım maçlarını kazanmaktadır. Muhteşem Piyonlar da ellerinden geldiği kadar mücadele etmekte ancak gidiş onlar için pek parlak görünmemektedir. Tam bu sırada, okul müdürü ile Frank çıkagelir. İlk turda morali bozulan Muhteşem Piyonlar’da bir sevinç dalgası yükselir. Bay Grenowski onu turnuvanın hakemine bildirir. Hakem ilk maçının hükmen mağlup kabul edileceğini, bu nedenle bireysel şampiyonluk için şansını olmadığını ama takım olarak şampiyon olabileceklerini söyler.

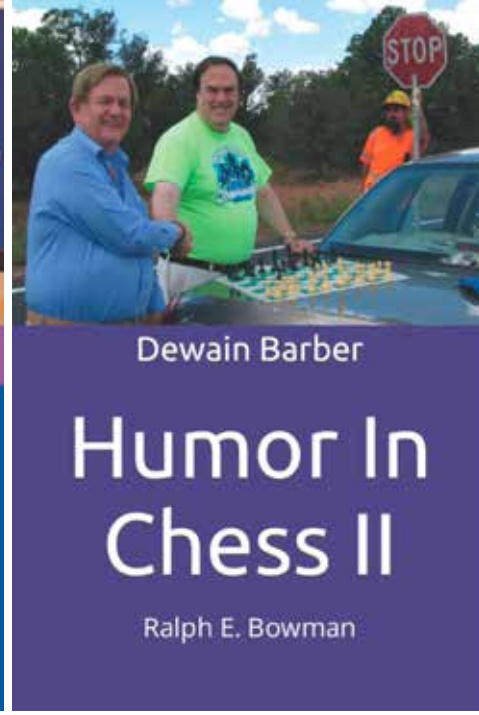
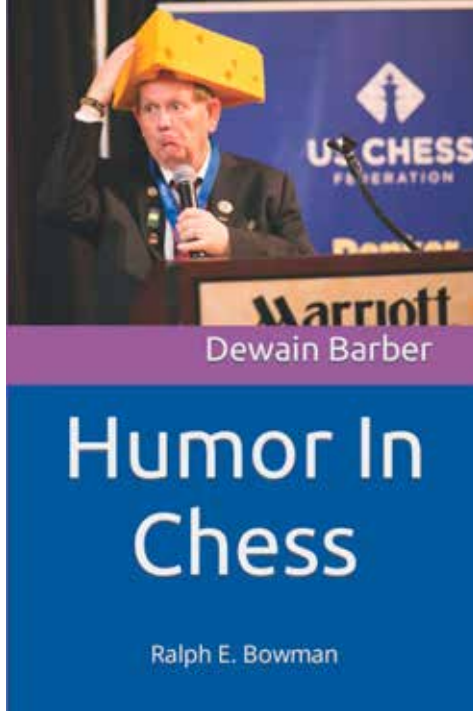
İkinci tur başlar, Frank’in gelişiyile moral bulan Muhteşem Piyonlar art arda galip gelmeye başlamıştır. Bay Grenowski, Oscar ve Müdür Wright

de elde edilen sonuçtan son derece memnundur. Galibiyet serisiyle takım ikinciliğe kadar yükselmiştir.

Final maçı öncesi Bay Grenowski Frank ile konuşur ve onu cesaretlendirir. Turnuvanın son gününde birinci masada Frank ile turnuvanın favorisi Jason oynayacaktır. Frank kendisinin reytingin 1720 olduğunu söyler ve onunkinin ne olduğunu öğrenmek ister. Rakibinden gelen yanıt gerçekten ürkütücüdür: 2150!

Gerçekten başlangıçta iki oyuncu arasındaki fark bu kadar çokmuş gibi görünmesine rağmen oyun ilerledikçe aradaki farkın kapandığı hissedilir. Oyunu nefesini tutarak izleyen Oscar, sonuca çok yakın olduklarını söyler. Bu sırada hiç beklenmeyen bir şey olur. Jason “Çok güzel oynadınız, beraber yapalım.” diyerek elini uzatır. Fakat Frank bir an düşündükten sonra beraberliği kabul etmez. Oyun sürer, Frank rakibini sıkıştırmıştır: “Şah... şah... şah ve nihayet şah mat!” (Diyagram 1, 2).

Jason yenilgiyi centilmence kabullenir ve rakibini kutlar. Muhteşem Piyonlar bir sevgi yumağı haline gelivermiştir. Bay Grenowski, satranç kursu açıldığında böyle bir başarıyı hayal bile edeme-

Filmin satraç danışmanı Dewain Barber'in satraç konulu kitapları.

miş olan müdür tarafından tebrik edilir, Müdür Wright gelecek yıl da aynı başarıyı beklemektedir. Kuşkusuz en büyük mutluluk yaşayanlardan biri Frank'in annesidir.

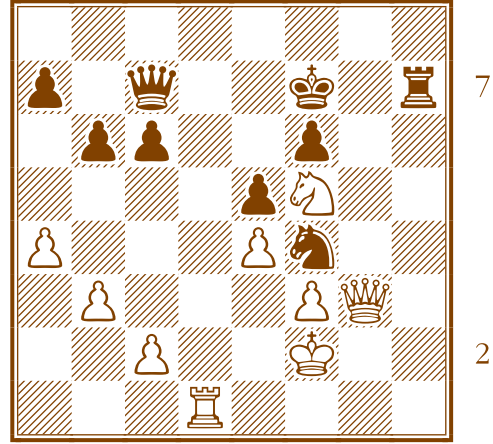
Perdede filmin gerçek olaylara dayandığını gösteren açıklama yazısı görünür: "Bu hikâye, Philadelphia, Pennsylvania Robert Vaux Junior High School satraç takımının gerçek yaşam başarısından esinlenmiştir. 'Kötü Filler' 1977-1983 arasında art arda 7 yıl Ulusal Yüksekokul Şampiyonasını kazanmıştır." Perde iner.

Muhteşem Piyonlar, Amerikalı siyah yönetmen Eric Laneuville tarafından perdeye aktarılan bir televizyon filmi. Yönetmen, gerçek olaylardan esinlenen öyküsünü bir saate yaklaşan bir süreçte, efsanevi 'Beyaz Gölge' tadında, bir aile filmi havasında anlatıyor.

Satranç eğiticisi Stephen Schutt'un olumsuz koşullarda yaşan öğrencileriyle elde ettiği başarının zamanında basında da geniş yankı bulduğunu keşfediyorum. Stephen Schutt tarafından yetiştirilen Robert Vaux Junior High School öğrencilerinden oluşan satranç takımının üst üste 7 yıl Ulusal Yüksekokul Şampiyonasını kazanmasından esinlenen yönetmen, bu takımın adı olan 'Kötü Filler' yerine, yine aynı antrenörün bir

FİLMDEN DİYAGRAMLAR

Diyagram 1

wKa2,Qg3,Nf5,Pa4,b3,c2,e4,f3/bKf7,Qc1,Ne2,Rh7,Pa7,b5,-
c6,e5,f6

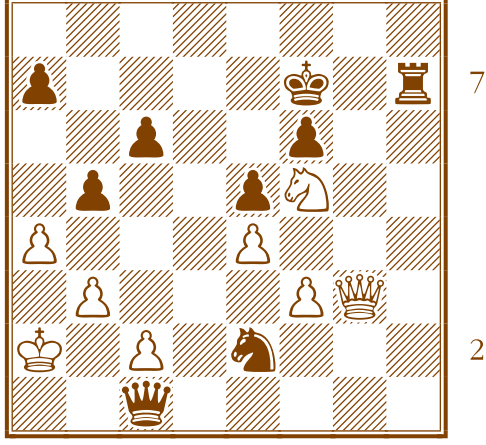
Jason Cohen - Frank Robinson

Siyah hamleedir.

1...b5 2.♙e3? ♚b6+ 3.♙d2 ♚d8+ 4.♙c1
♜e2+ 5.♙b1 ♚xd1+ 6.♙b2 ♚c1+ 7.♙a2
(Diyagram 2)

FİLMDEN DİYAGRAMLAR

Diyagram 2

wKa2,Qg3,Nf5,Pa4,b3,c2,e4,f3/bKf7,Qc1,Ne2,Rh7,Pa7,b5,-
c6,e5,f6

Jason Cohen - Frank Robinson

Siyah hamlede dir.

1... ♞c3# 0-1

sonraki görev yaptığı okul olan Douglass'ta kurduğu takım olan 'Muhteşem Piyonlar'ı filmine ad olarak koymayı tercih ediyor.

Muhteşem Piyonlar, olumsuz koşullarda yaşayan çocukların satranç ile değişen hayatları açısından yine bu sayfalarda tanıtılan Fresh, Güney Bronx Şövalyeleri, Bir Kralın Yaşamı, Kayıp Şampiyon, Katwe'nin Kraliçesi, Sokak Savaşları, Fahim, Eleştirel Düşünce gibi filmleri andırıyor.

Muhteşem Piyonlar, satranca odaklanan bir film olmasına rağmen izleyicisine tatmin edici diyagramlar sunmayı başaramıyor. Yönetmen kamerasını tahtadan çok oyuncularına odaklıyor, izleyici ise onların galibiyet sevincinden oyunların neredeyse tamamının mat ile bittiğini anlıyor. İzleyici tarafından takip edilmesi mümkün olan

tek konum Jason ile Frank arasında oynanan final karşılaşmasında ortaya çıkıyor (Diyagram 1,2). Bu konumda da tahtada oynanan durum ile satranç panosunda gösterilen konum arasında uygunsuzluklar olduğu göze çarpıyor. Öyle ki, Jason kaybedeceğini anlayarak beraberlik teklif ettiğinde panodaki konumda iki hamlede mat görünürken aslında aynı konuma beraberlik teklifinin reddinden çok daha fazla hamle sonra ulaşılabilir. Bu uyumsuzluğun belki de filmin montajı sırasında ortaya çıkmış olabileceğini düşünüyorum.

Filmin yazılarından Dewain Barber, Jeffrey Chesin, Hal Bodner'in filmin satranç danışmanları olduğu anlaşılıyor. Bunlardan ilk sıradaki Dewain Barber'in bir satranç eğitimcisi, geçmişte okullara, kulüplere, organizasyonlara ve bireylere satış yapan American Chess Equipment şirketinin sahibi olduğunu öğreniyorum. Büyük bir toptan satranç ürünleri tedarikçisi olarak uzun zaman çalışan Dewain Barber'in halen eğitim kurumlarındaki satranç faaliyetlerine aktif olarak destek vermeyi sürdürdüğü anlaşılıyor.

Film bir kez daha bitiyor. Filmin kahramanı Frank ile aramda giderek daha sıcak bir bağ kurulduğunu hissediyorum. Başına sürekli bela açan arkadaşı Miles ile, onun kalbini kırmadan, nasıl bir ustalıkla yolunu ayırdığını düşünüyorum. Kendisini babasız büyüten o güzel annesini nasıl da büyük bir aşkla seviyor. Onun babasızlığı Frank'i, içinden geldiği o siyah halkın beklediği kutsal bir kurtarıcı gibi görmemi kolaylaştırıyor. Tanrı'nın, onu insanların ilgisini çekmesini sağlayacak yeteneklerle donatarak göndermiş olabileceğini düşünüyorum. O ise sanki görevinin hep farkındaymış gibi zamanının gelmesini sanki sakince bekliyor. Hiç evlenmemiş annesinin onu doğurduğu ana gidiyorum. Annesi bacaklarını yorgun bir istiridyenin kabuğu gibi açıyor; oğlu, yoksul ve umutsuz bir halkın içinde siyah bir inci gibi parlıyor.

Kaynaklar

- <https://www.imdb.com/title/tt0093537/> (Erişim tarihi: 08.05.2022)